

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ЗАХІДНІЙ МІСЬКІЙ ІСТОРІЇ: НА ПРИКЛАДІ ЖУРНАЛУ “URBAN HISTORY”

Боженко А.О.

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна
a.o.bozhenko@karazin.ua, <https://orcid.org/0000-0002-8701-6130>

Останнім часом в українському історіографічному полі стається зростання зацікавлення міською історією/історичною урбаністикою, і це втілюється вже не лише у появі численних монографій та статей, але й в інституалізації історичної субдисципліни. Зокрема, утворюються наукові центри дослідження: Центр урбаністичних студій (Київ, 2015 - дослідницький центр у складі НаУКМА, 2019 - зареєстроване як ГО) [13], Центр міської історії (Львів, 2004) [12], Інститут історичної урбаністики (Бердянськ, 2012) [9], починають з'являтися освітні програми (“Урбаністичні студії (ХНУ імені В.Н.Каразіна, культурологія), “Урбаністика та регіональний розвиток” (КНУ імені Т.Г.Шевченко, географія), “Урбаністика і просторове планування” (ЦУС, КНУБА), і нарешті, у 2016 році вийшов перший номер спеціалізованого журналу “Місто: історія, культура, суспільство” [10], який з 4 випуску вже є фаховим. Всі ці процеси намагаються наздогнати розвиток західних міських студій. Тож не зайвим буде розглянути основні напрямки досліджень з міської історії на прикладі одного з найбільш авторитетних видань у цій галузі - журналі “Urban History” [16], який видається Кембріджським університетським видавництвом.

Перші номери журналу, що спочатку був відомий під назвою “Urban History Yearbook” почали виходити ще у 1974 році, відтоді його періодичність складає 4 номери на рік. З 1998 року журнал має паперову та електронну версії, але весь попередній архів теж відцифрований (а це 1650 статей за 1974-1998 роки) та доступний за умови оплати підписки на сайті. Деякі онлайн статті (всього 52) доступні для вільного завантаження [14]. В журналі як правило 6-7 статей та кілька коротких оглядів досліджень з міської історії, які допомагають досліднику зорієнтуватися у величезному масиві літератури з міської історії. Автори найкращих статей можуть отримати премію імені Джеймса Дайоса (Harold James Duos, 1921–1978, дослідник у галузі міської історії, професор Лестерського університету), яка була започаткована у 1992 р., що включає грошову відзнаку та публікацію у журналі.

На самому сайті дослідник може знайти не лише короткі анотації та деякі статті у вільному доступі, але й потужний бібліографічний каталог, який охоплює понад 30 тис. найменувань (але він не оновлюється з 2014 р., відсутній тематичний пошук, що робить навігацію ним не дуже зручною) [18]. Тематичні бібліографічні списки літератури з урбаністики також розміщені в останньому номері за кожен рік. Також спільно з Urban History Group редколегія журналу проводить семінари, які з початком пандемії стали онлайн, і їхні записи є у вільному доступі [19]. Зараз на сайті можна подивитися шість семінарів, присвячених таким темам, як публічні простори, консервація історичної спадщини, розвиток охорони здоров'я в містах, підробки грошей, проблеми погромів афроамериканців, менеджмент катастроф - тобто ми бачимо, що тематика майже нічим не обмежена, географічно йдеться про міста північноатлантичної цивілізації (Амстердам, Сідней, Болонья, Лондон, валлійські міста), хронологічно - пізньомодерна та сучасна доба.

Головні редактори видання - проф. Розмарі Світ (Rosemary Sweet, Лестерський університет (Велика Британія), займається дослідженням антикваріанізму в містах Британії та Італії XVIII-XIX ст., туристичними образами міст), проф. Саймон Ганн (Simon Gunn, Лестерський університет (Велика Британія), до дослідницьких інтересів якого входять зміни урбаністичного ландшафту після 1960-х рр.), др. Шейн Евен (Shane Ewen, Університет Лідса (Велика Британія), написав монографію з історіографії міської історії, також досліджує

ідентичність та міський простір міст XIX-XX ст.), др. Розмарі Вейкман (Rosemary Wakeman, Фордгамський університет (США), досліджує інтелектуальну історію міст), також до редколегії входять науковці з Бельгії, Нідерландів та США. Географічне походження представників дорадчої колегії значно ширше - Німеччина, Південна Африка, Індія, Мексика, Канада.

Незважаючи на те, що незалежність України відкрила кордони і для наукових досліджень, проблема доступу до західноєвропейських досліджень все ще залишається актуальною, адже електронні версії статей мають платний доступ, вартість якого недоступна для українських науковців, тому оформлення Центральною науковою бібліотекою ХНУ імені Каразіна підписки на журнал дає змогу ознайомлюватися з останніми надбаннями у галузі урбаністики. Ми проаналізували наявні в бібліотеці випуски - всього 10, 2017-2019 рр., а також ознайомилися з анотаціями та статтями у вільному доступі за 2020-2021 рр (всього 7 випусків). Слід зазначити, що хоча більшість авторів (41% з усіх авторів, дослідники з Лестерського, Кембриджського, Лідського, Брістольського, Манчестерського університетів та інших дослідницьких інституцій) працює у Великобританії, в цілому їхній ареал достатньо широкий - це дослідники з США, Канади, Німеччини, Нідерландів. Також слід відзначити, що для публікації у журналі не обов'язково бути афілійованим дослідником, хоча таких авторів порівняно небагато. Все ж таки, переважно це країни, які входять до поля західної історіографії, і ми бачимо лише поодинокі статті дослідників з Азії, Східної Європи та Африки. Тож відповідно і географічні рамки досліджень переважно стосуються західноєвропейських та північноамериканських міст. Хронологічно дослідження вкрай рідко торкаються раннього середньовіччя, більшість все ж таки починається з пізньосередньовічних міст.

Тематично напрямки досліджень достатньо різноманітні. Зокрема, можна виділити статті суто теоретичного (проблема міської агентності (urban agency - термін ще не має усталеного вжитку в українській історіографії), класифікації міст, екології міст), історіографічного характеру (транснаціональна історія, міська археологія) та джерелознавчого характеру (дослідження потенціалу его-документів, візуальних джерел, преси для вивчення різноманітних аспектів міського життя), у деяких номерах також розміщено історіографічні огляди статей, що видаються у журналі. Наявні статті, які присвячені сучасній методології, наприклад, використанню GIS-технологій під час вивчення морфологічного розвитку міст [15]. Кожен випуск також супроводжується блоком оглядів сучасної літератури з міської історії, переважно, монографій, але іноді це видання атласів, науково-популярної літератури, медійних проєктів, заходів з міської історії. Велике зацікавлення у авторів має соціальна та культурна історія, зокрема, досліджується матеріальне становище різних соціальних груп, корпоративна ідеологія, публічні свята у містах, історія емоцій, історія спорту тощо. Автори торкаються проблеми міського споживання, ментального здоров'я мешканців міст, формування міської спільноти. Серед дослідників з колишніх колоній часто зустрічається тема політичної історії міст та колоніального міського менеджменту, інституалізація колоніальної влади. Значною мірою наявний пласт досліджень з міської архітектурної спадщини, причому як історії окремих пам'яток та їхній трансформації у місті (Темпельхоф, фонтан Невинних), так і проблеми менеджменту та ревіталізації історичної спадщини, зокрема, індустріальної, в колишніх промислових містах. Зрештою, наявна і тематика, яка вже стала традиційною і в українських міських студіях, зокрема, з розвитку містопланування, інфраструктури, житлового будівництва тощо. Переважна кількість досліджень - це кейс-стаді, тож територіально вони рідко виходять за межі окремо взятого міста, але наявні і компаративістські дослідження (наприклад, порівняння проблеми індустріальної спадщини у Лідсі та Манчестері). Тексти статей супроводжуються схемами, графіками, мапами та планами міст, фотографіями та газетними публікаціями, причому вони не просто виконують роль ілюстративного матеріала, а сутєво доповнюють текст.

Деякі випуски мають тематичні підрозділи, зокрема тема, пов'язана з історією їжі - "М'ясо та місто у 19 столітті" [20]. До речі, в українській історіографії до теми їжі теж поступово виникає зацікавлення, про що свідчить, зокрема, поява тематичних номерів видань, зокрема, "Їжа та місто" [11]. Основний фокус – на модернізаційних процесах і м'ясної інфраструктурі як одному з маркерів модернізації. Зокрема, Міккель Тель (Mikkel Thelle) [7] розглядає кейс скотобійного комплексу, який мав неформальну назву "М'ясне Місто" у Копенгагені, його вплив на міську інфраструктуру, контроль за санітарією. Група дослідників з Політехнічного університету Каталонії зосереджуються на статистичному аналізі споживання м'яса та мережі продажу м'яса у міському просторі Барселони [2]. В статті Фабіоли Лопез-Дуран (Fabiola López-Durán) та Ніккі Мур (Nikki Moore) розглядається зміна архітектури та технології скотобоєн Буенос-Айреса, а також розглядається формування мережі м'ясної торгівлі та її вплив на колонізацію пампи [4]. Нарешті, в статті Анни Мазанік (Anna Mazanik) йдеться про маршрути доставки скота, проблеми санітарії та епізоотій, а також, про сприйняття скотобійні як явища у суспільстві [5].

В останньому номері, датованому серпнем 2021 року, пропонується цікава дослідницька рамка щодо ранньомодерних міст - поглянути на них крізь оптику глобалізації. Міста розглядаються як своєрідні "портали глобалізації" [21], авторами широко застосовується акторно-мережева теорія, що стає актуальною під час вивчення формування нової колоніальної торговельної мережі. В восьми статтях блоку застосовується як макро- (вивчення ландшафтів портових міст - Монтевідео та Мумбаї), так і мікропідхід. Так, у статті Крісті Фланнері (Kristie Patricia Flannery) через біографію швейцарського купця Цезаря Фал'є досліджується тогочасне урбаністичне оточення колоніальної Маніли [1], а Сара Мілн (Sarah A. Milne) показує формування торговельної мережі Лондона через історію однієї будівлі [6]. Відносно новим для українського дослідницького поля є міждисциплінарний зв'язок міської історії та історії тварин, який присутній у статті Ендрю Велса (Andrew Wells), в якій він досліджує стосунки людей та тварин та їхній вплив на торговельну мережу портів Британської Атлантики, перш за все, Брістоля та Нью-Йорка (розповсюдження епідемії через пацюків, торгівля хутром та вплив на розвиток міст) [8]. Також в цілісності блоку виразно простежується опозиція "колонія"- "метрополія" у формуванні торговельних мереж.

Один з перших спеціалізованих наукових видань з міської історії, Urban History і зараз займає помітне місце серед видань подібної тематики. За рейтингом цитувань у базі даних Scopus журнал знаходиться у першому квартилі видань з історії та посідає 204 місце з 1328 видань, у виданнях з урбаністичних студій він є 109 з 215 та знаходиться у другому квартилі, проте займає перше місце у цьому рейтингу серед журналів з міської історії [17]. Дослідження, які публікуються у виданні, мають беззаперечну методологічну новизну, їм притаманний міждисциплінарний підхід, тож можливо, українським дослідникам варто було б придивитися до напрямків, які у західній історіографії вже давно стали класикою, а в нашому історіографічному полі майже не представлені, зокрема, міська археологія, зелена історія міст. На нашу думку, недостатньо поширені і дослідження міської спадщини (heritage studies) поза межами класичного пам'яткознавства. Також поки що бракує досліджень теоретичного поля міської історії, а звернення до постколоніального дискурсу, гендерної історії, використання сучасних методологічних підходів (акторно-мережева теорія, теорія міської агентності (urban agency) дозволить вийти поза межі позитивістського дискурсу та влитися у глобальний історіографічний простір міських студій. Тож, з одного боку, статті журналу можуть бути корисними як джерело нових методологічних підходів, а з іншого - окремі кейси можуть стати у нагоді під час компаративістських досліджень.

Література

1. Flannery K. The trans-imperial biography of César Falliet: A life between global cities // *Urban History*. 2021. 48. Pp. 479-497. doi:10.1017/S0963926820000474
2. Guàrdia M., Oyón J., Garriga S., Fava N. Meat consumption and nutrition transition in Barcelona, 1709–1935// *Urban History*. 2018. 45(2). Pp. 193-213. doi:10.1017/S0963926817000402
3. Hart E., Dantas M. Digging down into the global urban past // *Urban History*. 2021. 48. Pp. 424–434. <https://doi.org/10.1017/S0963926820000462>
4. López-Durán F., Moore N. Meat-milieu: Medicalization, aestheticization and productivity in Buenos Aires and its Pampas, 1868–1950 // *Urban History*. 2018. 45(2). Pp. 253-274. doi:10.1017/S0963926817000438
5. Mazanik A.. ‘Shiny shoes’ for the city: The public abattoir and the reform of meat supply in imperial Moscow // *Urban History*. 2018. 45(2). Pp.214-232. doi:10.1017/S0963926817000426
6. Milne S. The Erber: Tracing global trade through a London building // *Urban History*. 2021. 48. Pp. 435-460. doi:10.1017/S0963926820000516
7. Thelle M. The Meat City: Urban space and provision in industrial Copenhagen, 1880–1914 // *Urban History*. 2018. 45(2). Pp.233-252. doi:10.1017/S096392681700044X.
8. Wells A. Global cities, glocal fauna: animals and the urban British Atlantic, 1660–1800 // *Urban History*. 2021. 48. Pp. 1–20. doi:10.1017/s0963926820000498
9. Інститут історичної урбаністики. URL: <http://ri-urbanhistory.org.ua/> (дата звернення: 06.08.2021)
10. Місто: історія, культура, суспільство. URL: <http://mics.org.ua/> (дата звернення: 06.08.2021)
11. Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій / Інститут історії України НАН України, Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ. 2019. Спеціальний випуск «Їжа та місто» (7). 137 с. DOI: <https://doi.org/10.15407/mics2019.07>
12. Центр міської історії. URL: <https://www.lvivcenter.org/pro/our-history-and-aims/> (дата звернення: 06.08.2021)
13. Центр урбаністичних студій. URL: <https://cus.org.ua/> (дата звернення: 06.08.2021)
14. Open Access Articles. URL: <https://tinyurl.com/5e3bprm6> (дата звернення: 06.08.2021)
15. Thinking spatially: new horizons for urban history. Volume 47.Special Issue 3. August 2020. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/urban-history/issue/3DBBB4CB38AC0117A5A353E9A5B31CD2> (дата звернення: 06.08.2021)
16. *Urban History*. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/urban-history> (дата звернення: 06.08.2021)
17. *Urban History*. URL: <https://www.scopus.com/sourceid/22455> (дата звернення: 06.08.2021)
18. *Urban History Bibliography*. URL: https://urbanhistorybibliography.cambridge.org/uhy_bib/action/search (дата звернення: 06.08.2021)
19. *Urban History Seminar Series*. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/urban-history/urban-history-seminar-series> (дата звернення: 06.08.2021)
20. Volume 45. Issue 2. May 2018. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/urban-history/issue/AB9E43BB497B7729074E09E6D0264B4D> (дата звернення: 06.08.2021)
21. Volume 48. Issue 3. August 2021. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/urban-history/latest-issue> (дата звернення: 06.08.2021)

References:

1. Flannery K. The trans-imperial biography of César Falliet: A life between global cities // *Urban History*. 2021. 48. Pp. 479-497. doi:10.1017/S0963926820000474
2. Guàrdia M., Oyón J., Garriga S., Fava N. Meat consumption and nutrition transition in Barcelona, 1709–1935// *Urban History*. 2018. 45(2). Pp. 193-213. doi:10.1017/S0963926817000402
3. Hart E, Dantas M. Digging down into the global urban past // *Urban History*. 2021. 48. Pp. 424–434. <https://doi.org/10.1017/S0963926820000462>
4. López-Durán F., Moore N. Meat-milieu: Medicalization, aestheticization and productivity in Buenos Aires and its Pampas, 1868–1950 // *Urban History*. 2018. 45(2). Pp. 253-274. doi:10.1017/S0963926817000438
5. Mazanik A. (2018). ‘Shiny shoes’ for the city: The public abattoir and the reform of meat supply in imperial Moscow // *Urban History*. 2018. 45(2). Pp.214-232. doi:10.1017/S0963926817000426
6. Milne S. The Erber: Tracing global trade through a London building // *Urban History*. 2021. 48. Pp. 435-460. doi:10.1017/S0963926820000516
7. Thelle M. The Meat City: Urban space and provision in industrial Copenhagen, 1880–1914 // *Urban History*. 2018. 45(2). Pp.233-252. doi:10.1017/S096392681700044X.
8. Wells A. Global cities, glocal fauna: animals and the urban British Atlantic, 1660–1800 // *Urban History*. 2021. 48. Pp. 1–20. doi:10.1017/s0963926820000498
9. *Urban History*. URL: <https://www.scopus.com/sourceid/22455> (retrieved:: 06.08.2021)
10. Instytut istorichnoi urbanistyky [Institute of Urban History] (in Ukrainian). URL: <http://ri-urbanhistory.org.ua/> (retrieved: 06.08.2021)
11. Misto: istoriia, kultura, suspilstvo [City History, Culture, Society] (in Ukrainian). URL: <http://mics.org.ua/> (retrieved: 06.08.2021)
12. Misto: istoriia, kultura, suspilstvo. E-zhurnal urbanistychnykh studii [City History, Culture, Society] (in Ukrainian) / Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, Istorychnyi fakultet Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Kyiv. 2019. Spetsialnyi vypusk «Izha ta misto» (7). 137 s. DOI: <https://doi.org/10.15407/mics2019.07>
13. Tsentr miskoi istorii [The Center for Urban History] (in Ukrainian). URL: <https://www.lvivcenter.org/pro/our-history-and-aims/> (retrieved: 06.08.2021)
14. Tsentr urbanistychnykh studii [Center for Urban Studies] (in Ukrainian). URL: <https://cus.org.ua/> (retrieved: 06.08.2021)
15. Open Access Articles. URL: <https://tinyurl.com/5e3bprm6> (retrieved:: 06.08.2021)
16. Thinking spatially: new horizons for urban history. Volume 47.Special Issue 3. August 2020. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/urban-history/issue/3DBBB4CB38AC0117A5A353E9A5B31CD2> (retrieved:: 06.08.2021)
17. *Urban History*. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/urban-history> (retrieved:: 06.08.2021)
18. *Urban History Bibliography*. URL: https://urbanhistorybibliography.cambridge.org/uhy_bib/action/search (retrieved:: 06.08.2021)
19. *Urban History Seminar Series*. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/urban-history/urban-history-seminar-series> (retrieved:: 06.08.2021)
20. Volume 45. Issue 2. May 2018. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/urban-history/issue/AB9E43BB497B7729074E09E6D0264B4D> (retrieved:: 06.08.2021)
21. Volume 48. Issue 3. August 2021. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/urban-history/latest-issue> (retrieved:: 06.08.2021)